

BASEL II KRİTERLERİNİN İŞLETMELER ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Dr. Duygu ANIL KESKİN

*İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi
İşletme Bölümü Muhasebe Finansman Anabilim Dalı*

ÖZET

Basel II, bankaların sermaye yeterliliğini hesaplamaya, risk yönetimini etkinleştirmeye ve piyasa disiplini oluşturmaya yönelik kriterler getirmektedir. Getirilen kriterler, finansal kurumlarla birlikte kredi kullanan işletmeleri de yakından ilgilendirmektedir. Bankalar da maruz kaldıkları risklere paralel olarak sermaye düzeylerini belirleyeceklerdir. Bankalar risklerini azaltmak için kredi kullandırmada daha seçici olacak, risk ratingi yüksek, mali tabloları şeffaf & güvenilir yönetsel becerilere sahip işletmeleri tercih edeceklerdir. Bankalar ayrıca işletmelerin kredi ödeyebilirliklerini ölçmek amacıyla kredi derecelendirme yapacaklardır. Finansal ve yönetsel özellikleri güçlü işletmeler, derecelendirme ile düşük kredi maliyeti avantajından yararlanarak rekabette avantajlı konuma geçeceklerdir.

ABSTRACT

Basel II imposes a set of new criteria in the determination of bank's capital adequacy, to activate risk management and to compose market's discipline. Those criteria affect financial associations and companies using credits. The banks will be also determining their capital level according to the risks that they are influenced by. To reduce risk, banks will be more attentive to select their customers; they will prefer companies having low risk ratings, transparent and reliable financial statements and sophisticated management skills. Banks will also use credit rating system in order to calculate companies' payback capabilities. Companies with high managerial and financial skills, will get a competitive advantage via low credit costs.

1. Basel Kriterlerinin Oluşum Süreci

1970'li yılların başlarında sabit kur sisteminden vazgeçilmesi ve yaşanan petrol krizi finans piyasalarında büyük dalgalanmalar yaratmıştır. Bu sorunlara çözüm bulmak amacıyla, ülkelerin Merkez Bankalarının bir araya gelerek oluşturdukları bir kuruluş olan BIS "*Bank for*

International Settlements" 1974 yılında İsviçre'nin Basel kentinde yerleşik Uluslararası Takas Bankası (Bank for International Settlements – BIS) ile Basel Bankacılık Düzenleme ve Denetim Uygulama Komitesini oluşturmuştur. Basel Komitesi, gelişmiş ülkelerin merkez bankaları ve bankacılık denetim otoritelerinden yetkililerin katılımıyla oluşturulan ve bankacılık

konusunda uluslararası standartlar belirleyen ve yayınlayan bir komitedir. [www.bis.org] Basel Komitesi, 1988 yılında farklı ülkelerde uygulanan sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini uyumlu hale getirmek ve bu konuda uluslararası geçerliliği olacak asgari bir sektör standardı oluşturmak amacıyla Basel-I olarak adlandırılan Sermaye Yeterliliği Uzlaşısını yayınlamıştır. [Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, Basel II ve KOBİ'lere Etkileri, Bankacılar Dergisi, Sayı:58, 2006] Kriterler, başta G-10 ülkeleri olmak üzere birçok ülke denetim otoritesince kabul görmüş, şu anda da 100'den fazla ülkenin, sermaye yeterliliği hesaplama yöntemlerini Basel-I'i temel alarak oluşturulmuştur. Basel-I'i temel alan sermaye yeterliliği ölçüm yöntemi, 1989'da yayınlanan ve üç yıllık bir geçiş sürecini de içeren düzenleme [3182 Sayılı Bankalar Kanununa İlişkin Tebliğ - No:6] ile ülkemizde de uygulanmaya başlamıştır. Ayrıca ülkemizde ilk olarak Şubat 2001 tarihinde yürürlüğe giren Bankaların Sermaye Yeterliliğinin Ölçülmesine ve Değerlendirilmesine İlişkin Yönetmelik ile piyasa riskleri de sermaye yeterliliği ölçümlerine dahil edilmiştir.

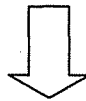
görüşüyle sermaye yeterliliği hesaplama yöntemleri daha etkin hale getirilmiştir. [Basel II www.pwc.com] Operasyonel risk, yasal düzenlemeler, hile, sistem ve kontrol mekanizmalarına ilişkin yetersizlikler veya dışsal olaylardan kaynaklanan riskler olarak tanımlanmaktadır. [Çetin Özbek, VII.Türkiye İç Denetim Kongresi, "Denetimin Değişen Dünyası", Yeni İç Denetçi Profili, Institute of Internal Auditors, 2002] Bankaların, işletmelerin operasyonel risklerini göz önünde bulundurarak sermaye bulundurmaları gerekmektedir. Basel II kriterleriyle sermaye yeterliliğinin nasıl hesaplanacağına ve kamuya açıklanacağına ilişkin düzenlemeler getirilmiştir. Bankaların Basel I kriterleri ile getirilen minimum %8 sermaye yeterliliğine ilişkin zorunluluk devam etmektedir. Sermaye yeterliliği hesaplamalarına Basel II

kriterleri ile kredi, piyasa ve operasyonel risklerin tümünün dahil edilmesi gerekmektedir. Bankalar, kullandıkları her 100 birim kredi için 8 birim sermaye bulundurmaları zorundadırlar. Bir diğer

Özkaynak

Sermaye Yeterliliği
(Min % 8)

Piyasa Riski +

Faiz, likidite, kur ve ürün fiyatlarındaki değişimlerden kaynaklanan risk

Kredi Riski +

Ülke, temerrüt ve muhtemel kredi kayıplarından kaynaklanan risk

Operasyonel Risk

Yasal düzenlemeler, hile, sistemler, kontrol mekanizmaları veya dışsal olaylardan kaynaklanan risk

2. Basel II'ye Geçiş

Sadece kredi ve piyasa risk faktörlerini dikkate alınan hesaplamaların yetersiz olduğu görüşü otoriteleri yeni standartlar oluşmaya sevk etmiştir. Basel II kriterleri 15.Kasım 2005 son şeklini almıştır. [Basel II: Revised international capital framework] Basel II kriterleri ile kredi ve piyasa riskleri dışında operasyonel risklerin de dikkate alınması gerektiği

değişle kredi kuruluşları sermayelerinin en fazla 12,5 katına kadar risk alabilmektedir. (100 / 8 =12,5) [Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, a.g.e.] Bir örnekle ifade etmek gerekirse; Sermayesi 200 YTL olan bankanın taşıyabileceği toplam risk 2.500 YTL olacaktır. (200*12,5=2.500) Taşman risk 3.000 YTL'ye yükseldiğinde ise bankanın sermayesini 240

YTL'ye çıkartması gerekmektedir. (3.000 /12,5=240)

Basel-II kriterleri ile, bankalarda risk yönetimini etkinleştirmek ve bankalar tarafından kamuya açıklanacak bilgiler aracılığıyla piyasa disiplini ve sermaye yeterliliğini sağlamak amaçlanmaktadır. Sermaye yeterliliğiyle amaçlanan bankaların sermaye düzeylerini, maruz kaldıkları risklere paralel olarak belirlemelerini sağlamaktır. Böylece daha etkin ve sağlam bir bankacılık sistemi oluşturmak hedeflenmektedir. Ayrıca bankaların müşterileri konumundaki işletmelerin kurumsal yönetim yapılarında zorunlu bir iyileşmenin ve finansal istikrarın sağlanmasına katkıda bulunmaktadır. [Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı Basel II, Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu, Ocak 2005] Piyasa disiplini ile amaçlanan yatırımcıların, yatırım kararlarını etkileyebilecek her türlü bilginin piyasadaki tüm katılımcılara zamanında, eksiksiz ve öngörülen standartlar içerisinde açıklanmasıdır. [Basel II, www.finanskulup.org.tr] Etkin risk yönetimi ile amaçlanan ise bankaların aldıkları risklerin mutlak seviyesine sınırlama getirmek değil, bankaların yönetebilecekleri kadar risk almalarını sağlamaktır.

Basel Bankacılık Gözetim ve Denetim Komitesi tarafından bankacılıkta kurumsal yönetimin geliştirilmesine yönelik ilkelerle; kurumsal yönetimin bir parçası olan finansal raporların güvence altına alınması, ilgili mevzuata uygun işleyen iç kontrol, risk yönetimi ve iç denetim sistemlerinin tesis edilmesi, işlerliğinin ve yeterliliğinin sağlanması amaçlanmaktadır. [5018 Sayılı Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu, madde: 26]

Avrupa Birliği ve G-10 ülkeleri Basel II ilkelerini 2007 yılında (31.12.2006 finansal tablolarına göre) tüm Bankalar ve Menkul Kıymet İşletmeleri için uygulamayı planlamaktadır. [Basel II www.pwc.com] Ocak 2008 yılından itibaren ülkemizde de Basel-II'ye yönelik uygulamaların başlaması planlanmaktadır. [Basel II ve KOBİ'ler

Çalışma Grubu, a.g.e.] Dolayısıyla ülkemizde faaliyet gösteren finans kuruluşları ile reel sektör işletmeleri dış kaynak kullanmasalar dahi bu tarihten itibaren uygulamadan etkilenmeye başlayacaktır.

3. Basel II Kriterlerinin Etkilediği İşletmeler

Finansal sektörde piyasa denetiminin geliştirilmesi yönündeki çabaların bir yansıması olan Basel II kriterleri finansal kuruluşlarla birlikte kredi kullananları da ilgilendirmektedir. Kredi kullanacak her işletme, mevcut uygulamalar çerçevesinde yurtdışından kredi sağlarken ve önümüzdeki yıldan itibaren ülkemizde de kredi talebinde bulunurken Basel II kriterlerinden etkilenecektir. Konunun daha çok KOBİ'ler açısından incelenmesinin nedeni KOBİ'lerin, işletmelerin geneline bakıldığında dünyadaki işletme sayısının % 90'ını, ülkemizde ise % 99,5'ni oluşturmasından kaynaklanmaktadır. Basel II kriterlerine göre KOBİ'ler; 250'den az işçi çalıştıran, yıllık cirosu 50 milyon EURO'dan az ve bilanço aktif toplamı 43 milyon Euro'dan küçük olan işletmeler olarak tanımlanmaktadır. KOBİ'leri tanımlayan bu unsurlar dikkate alındığında, yapılan bir araştırmaya bakıldığında, İstanbul Sanayi Odası'nın 2004 yılı sonu rakamlarına göre ilk 1.000 işletmesinden 660'ının, TCMB'nin bilanço verilerini topladığı 7.500'ü aşkın işletmenin ise 6.800'ünün Basel II kriterlerine göre KOBİ kapsamına girdiği gözlenmektedir. [Arif Aytulun, Basel II, www.tmud.org.tr]

4. Basel II Kriterleri Sonucu Bankalar ve İşletmeler Arasındaki İlişkiler

Basel II uygulamaları ile birlikte bankalara getirilen düzenlemelerin dolaylı olarak kredi kullanan işletmeleri de etkileyeceği yukarıda açıklanmıştır. Bankalar, belirtilen tarihlerden itibaren kredi kullandırırken daha seçici olacak,

risk derecesi düşük, finansal raporları açık, şeffaf ve güvenilir işletmeleri tercih edeceklerdir. İşletmelerin değerlendirilmesinde bankalar içsel risk derecelendirme sistemlerini de kullanacaklardır. Bu uygulama ile işletmelerde risk kültürünün oluşması, risklerin tanınması ve yönetilebilir hale gelmesi sözkonusu olacaktır. Basel II kriterlerinin ölçüt olarak kullanılmaya başlanması, bankaların müşterileri konumundaki işletmelerin kurumsal yönetim yapılarının iyileştirilmesine de katkı sağlayacaktır.

4.1. Derecelendirme ve Risk Değerlemesi

Derecelendirme, işletmelerde kurulan sistemlerin ne denli doğru, sağlıklı olduğunun ve etkili işletildiğinin ölçülmesi anlamına gelmektedir. Kredi derecelendirmesi, işletmelerin kredi ödeyebilme gücünü ölçme amacıyla yapılmaktadır. Basel II kriterleriyle, bankaların kredi verdikleri işletmelerde kurumsal yönetim kalitesinin, yani kredinin amacına uygun bir şekilde kullanılacağına teminatlandırılması istenmektedir. Derecelendirme işletmenin riskliliğini ifade eden not olarak da değerlendirilmektedir. İyi derecelendirme notu almış işletmeler için daha düşük kredi fiyatı sözkonusu olacaktır. İşletmelerin, finansal nitelikleri dışında yönetsel nitelikleri de iyi bir derecelendirme notu alabilmek için önemli hale gelmektedir. İşletmenin yönetsel nitelikleri ile risklerin fark edilmesini sağlayan sistemlerin kurulması/uygulanması, yetki ve sorumlulukları belirlenmiş yönetim ve organizasyon yapısı, pazardaki konumu/rekabet gücü, müşterilere/tedarikçilere karşı gücü, finansal raporların şeffaflığı, iç kontrol sisteminin etkinliği ifade edilmektedir. [Thompson, J. L., Understanding Corporate Strategy , Thompson Learning, 2001]

Mevcut uygulamada işletmelerin kredi taleplerinin değerlendirilmesi sürecini banka personeli gerçekleştirmekte ve bu unsorda yapılan incelemenin subjektif olmasına yol açmaktadır.

Aynı zamanda risklerin sayısal olarak değerlendirilmesi de söz konusu olmamaktadır. Basel II kapsamında getirilen düzenlemeler ile riskler sayısal olarak ölçülebilmekte ve ölçülen riske dayalı olarak krediler maliyetlendirilmektedir. Risk ölçümü sonucu bulunan rakamlar, işletmelerin derecelendirmeleri için kullanılmaktadır.

Basel II ile gelen en önemli yenilik; yurtdışı borçlanmalarda yabancı bankaların ülke derecelerini dikkate alacak olmalarıdır. Halen uygulanmakta olan standartlara göre ülkemizin yurtdışında hazine kağıtlarına % 0 risk ağırlığı uygulanmaktadır. Basel II uygulamaları ile ülke derecesinden dolayı ülkemizin derecelendirme notu "B+" ve risk ağırlığı ise % 100 olarak değerlendirilmektedir. Türkiye, Basel I kriterlerinde yer alan "kulüp üye" kuralının kaldırılması nedeniyle, OECD'ye üye ülke olmasından kaynaklanan avantajını bu düzenleme ile yitirmektedir. Böylece yurtdışı borçlanma maliyeti işletmeler için artabilmektedir. İşletmelerin yurtdışındaki bir bankadan kredi kullanmaları durumunda alacakları kredinin fiyatı bu unsurlar dikkate alınarak hesaplanacaktır.

Ülkemizde faaliyet gösteren yabancı bankaların merkezlerinde ve kapsam dahilindeki ülkelerde yer alan şubelerinde kriterlerin uygulanmaya başlanması, söz konusu bankaların ülkemizdeki şubelerinde de aynı uygulamaların eşanlı veya kısa vadede başlayabileceğinin sinyallerini vermektedir. Yurtdışı borçlanmalar dışında, önümüzdeki yıldan itibaren ülkemizdeki bankalardan kullanılan kredilerin fiyatları bu kriterler göz önünde bulundurularak hesaplanacaktır.

4.2. Finansal ve Yönetsel Özelliklerin Değerlendirilmesi

İşletmelerden elde edilen nitel ve nicel bilgiler, derecelendirmede kullanılmaktadır. İşletmelerin finansal tablolarından elde edilen bilgilerin analizi ile işletme hakkında fikir edinilebilmektedir. İşletmeler tarafından finansal

tabloların makyajlanabilmesi nedeniyle salt finansal tablolara dayalı veriler değerlendirme için yeterli olmamaktadır. Ayrıca sadece geçmişe yönelik bilgiler içeren finansal tablolar, gelecekte yapılacak yatırımlar için sağlıklı bilgilendirme ve yönlendirme olanağı sunmamaktadır. Bu nedenle finansal verilerin dışında değerlendirmede göz önünde bulundurulması gereken bir diğer faktör de işletmelerin yönetsel özellikleridir. Finansal ve yönetsel özelliklerin birlikte değerlendirilmesi sonucu elde edilecek verilerle derecelendirilen işletmelerin kredi puanları belirlenmektedir. Basel II kriterlerine göre yüksek derecelendirme notuna sahip işletmeler, diğerlerine göre daha avantajlı konuma geçmektedir.

İşletmelerin iyi derecelendirme notu alabilmeleri için yönetsel yapılarında kurumsal yönetim ilkelerini benimsemeleri ve uygulamaları, risk yönetimi konusunda başarılı olmaları ve kredi kuruluşları tarafından talep edilen bilgileri sağlıklı ve zamanında sunabilmeleri gerekmektedir. [Şermin Şenturan, 2006, Basel II Standartları ve KOBİ'lerde Kurumsal Yönetişim, s.45-55]

İşletmelerin yönetsel kalitelerini arttırmaya yönelik olarak risk yönetimi sistemlerini geliştirmeleri önem taşımaktadır. İyi bir risk yönetimi sistemine sahip olan işletmeler, uluslararası alanda rekabet güçlerini artıracaklar ve yatırımcıları için güven veren bir yapıya sahip olacaklardır. İşletmelerin geleneksel yaklaşım çerçevesinde ele aldıkları risk yönetimi anlayışı , karşı karşıya kalınan risklerin tespit edilmesi ve bunlardan kaçınmak için gerekli önlemlerin alınmasını yeterli bulmakta, riski ortaya çıkaran işlemler için limitler konmakta ve böylece işletmelerin olası zararlarının boyutu azaltılmaya çalışılmaktadır. Ancak 1990'lardan itibaren geleneksel yaklaşımdan uzaklaşarak, risk yönetimi fonksiyonel olarak ayrılmış ve işletmelerin organizasyon şemalarında yer almaya başlamıştır. Risk yönetiminde gerçekleştirilen bir diğer değişim ise riskin sayısallaştırılmasına

yönelik yapılan uygulamalar olmuştur. Piyasa ve kredi riskinin ölçülmesinde, riskin boyutunun ve gerekli sermaye miktarının tespitine yönelik çeşitli modeller kullanılmaya başlanmıştır. Riskin sayısallaştırılmasının sonucu olarak riske dayalı getiri oranları hesaplanabilmektedir. Bu hesaplamalar, işletmelerin geleceğe yönelik stratejilerinin belirlenmesinde, stratejik kararların alınmasında, iş kollarının performanslarının riske dayalı olarak değerlendirilmesinde ve sermayenin hangi alanlara yatırıldığında verimli olarak kullanılabileceğinin belirlenmesinde kullanılmaktadır. [Yasemin Tüzün, 2002, Risk nedir?, İç Denetim Dergisi, s.27]

Ürün ve hizmetlerdeki sürekli değişen talep yapısı, teknolojideki hızlı değişim, globalleşme, işletme yapılarındaki değişim, rekabet koşullarındaki farklılaşma, işletmelerin karşı karşıya kaldıkları riskleri tanımlamaya, ölçmeye ve sonuçlarını değerlendirmeye gereksinim duymalarını sağlamaktadır. Risk yönetimi, işletme hedeflerine ulaşılmasını etkileyebilecek her türlü riskin tanımlanmasını, gerçekleşme olasılığının ve etkisinin ölçülmesini, ağırlıklandırılmasını, kategorize edilmesini, minimize veya transfer edilmesini içeren sistematik bir yönetim biçimidir. [www.kpmg.com, "Successful Implementation of Control and Risk Self Assessment"] İşletmelerin risklerini ölçümlemesi derecelendirme için önemli unsurlardan biridir.

4.3. Kurumsal Yönetişim

Kurumsal yönetim; katılımcı ve demokratik bir yönetim anlayışı olarak ifade edilmektedir. Kurumsal yönetişimin temel ilkeleri: eşitlik, şeffaflık, sorumluluk ve hesap verebilirliktir. [Özkan Uçkan, "E-State, E-Democracy and the E-Governance Model: Freedom to Access Information as a Priority Principle", www.stradigma.com] Eşitlik; tüm etkinliklerde hisse ve menfaat sahiplerine eşit davranılmasıdır. Şeffaflık; ticari sır dışında işletme ile ilgili bilgilerin zamanında, doğru ve eksiksiz biçimde kamuya duyurulmasıdır. Sorumluluk; işletme

yönetimindeki tüm etkinliklerin mevzuata, esas sözleşmeye ve işletme içi düzenlemelere uygunluğu ve bunun denetlenmesidir. Hesap verebilirlik; yönetim kurulu üyelerinin pay sahiplerine hesap verme zorunluluğudur. [Lütfiye Özdemir, KOBİ'lerde Kurumsal Yönetişim Sürecinin Gelişimi,s.741]

Kurumsal yönetişimin etkili uygulanabilmesi için işletmelerde yönetişim anlayışının gelişmesi gereklidir. Yönetişim anlayışının oluşması ve gelişmesi, yöneticilerin bireysel isteklerini arka planda tutmalarına; işletme için ortak ve doğru vizyonun geliştirilmesine; hiyerarşik yönetim kademelerinin yerine esnek, işleyen bir sistem kurulmasına; yetkilendirme yoluyla işletme içindeki insan kaynağının doğru kullanılmasına bağlıdır. Yönetimin kültüründe bir değişim yaşanmadan kurumsal yönetişimin başarı kazanması zordur. ["Kurumsal Yönetişim ve İnsan Kaynaklarının Rolü", insankaynaklari.com içerik ekibi, www.insankaynaklari.com, 26/04/2005]

İşletme yöneticisi, artan sermaye ihtiyacını karşılamak amacıyla; öncelikle ortaklara, sonra kurumsal yatırımcılara ve çok sayıda küçük yatırımcıya başvurmak zorunda kalmaktadır. Sahiplik ve yönetimin birbirinden ayrıldığı bu seviyede kurumsal yönetişim ihtiyacı daha da önemli hale gelmektedir. Profesyonel yöneticiler, işletmeyi sermayedarın menfaati doğrultusunda yönetmek ve kontrol etmek görevini yönetim kurulundan devralmışlardır. Kurumsal yönetişim yönetim kurullarında veya yönetim birimlerinde bulunabilecek fırsatçı yöneticilere karşı işletme sahiplerinin ve hissedarların menfaatlerini korumak amacıyla ortaya çıkmıştır. Bu gelişmeler doğrultusunda; uluslararası finansman ve yatırım kuruluşları, yatırım yapmadan ve kredi tahsis etmeden önce işletmenin finansal başarısı ile birlikte yönetişim başarısını da dikkate almaya başlamışlardır. [Lütfiye Özdemir, a.g.e., s.741]

4.4. İşletmelerin Kullandıkları Kredilerin Fiyatlandırılması Modeli

Yönetsel ve finansal özellikleri gelişmiş olan işletmeler, kredi veren kuruluşlar için daha az risk taşıyacaklarından daha az sermaye ayıracaklar, bu da kredi maliyetlerinin daha düşük gerçekleşmesini sağlayacaktır. [Ozan Uslu, Basel - II Ve Kobi'lere Etkileri, www.alomaliye.com]

Basel II ile geliştirilen kriterlerin temel amacı bankaların kredilendirme sürecinde risk yönetimini ön plana çıkartmaktır. Risk odaklı kredi yönetiminin sonucu olarak risk odaklı kredi fiyatlandırması söz konusu olmaktadır. Kredi fiyatının belirlenmesinde işletmelerin taşıdıkları riskler ve gösterecekleri teminatlar dikkate alınmaktadır. İşletmelerin taşıdıkları risklerin tespitinde işletme riski ve kredi işlem riski rol oynamaktadır. Bugünkü uygulamada söz konusu olan ortak ve grup şirket kefaletleri, müşteri çek veya senetleri Basel II kapsamında teminat olarak değerlendirilmemektedir. Gayrimenkul teminatları birçok ülkede sorunlu aktif olarak nitelendirilmekte ve % 100 risk ağırlığına sahiptir. Sadece organize emlak piyasasının olduğu ülkelerde söz konusu teminatlar % 50 risk ağırlığı ile değerlendirilmektedir. KOSGEB 2004 Saha Araştırma raporuna göre; ülkemizde kullanılan teminatların % 61'nin gayrimenkul veya ortak ve grup şirket kefaletlerinden oluştuğu tespit edilmektedir. Ülkemizdeki işletmelerin bu kapsamda verecekleri teminatların Basel II kapsamında kıymetli olmaması, risklerini azaltmada etkin rol oynamayacaktır. Teminat olarak değerlendirilecek kalemler;

- Nakit, mevduat veya mevduat sertifikası,
- Altın,
- Devlet veya kamu kuruluşları tarafından çıkarılmış menkul kıymetler
- Ana endekse kote hisse senetleri,

- Yatırım fonları,
- Ana endekse kote olmayan organize piyasalarda işlem gören hisse senetleri ve hisse senetlerini kapsayan yatırım fonları,
- Organize emlak piyasasının olduğu ülkelerdeki konut veya ticari gayrimenkul ipotegi [Arif Aytulun, a.g.e.]

Basel II kriterlerine göre bankalara kredi talebinde bulunan işletmeler, kullanılacak standartların farklılığı gereğince iki grupta incelenmektedir. Her banka bu değerlendirmeyi bünyesinde yapmaktadır. Farklı bankalardan alınan kredi tutarları toplu olarak değerlendirilmemektedir. Herhangi bir bankadan talep edilen kredi tutarı, 1 Milyon Euronun ve yıllık satış hasılatı 50 Milyon Euronun altında bulunan işletmeler, ilgili bankanın perakende portföyünde; 1 Milyon Euronun üzerinde talepte bulunanlar ise bankanın kurumsal portföyünde değerlendirilecektir. [Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, a.g.e.] Her portföy grubunun farklı risk ağırlığının olması işletmelerin farklı kredi fiyatları ile karşılaşmalarına neden olacaktır.

Tablo 1: Kurumsal / Perakende Portföy Kriterleri

Kredi Tutarı	Yıllık Satışlar	Sınıflandırma	Risk Ağırlığı
> 1 Milyon Euro	< 50 Milyon Euro	Kurumsal / KOBİ	Derecelendirme Notuna Göre
< 1 Milyon Euro	< 50 Milyon Euro	Perakende / KOBİ	Standart (%75)

Kredi tutarı 1 Milyon Euronun ve yıllık satış hasılatı 50 Milyon Euronun altında bulunan işletmeler için risk ağırlığı standart % 75 olarak değerlendirilmektedir. Kredi tutarı 1 Milyon Euronun üzerinde bulunan işletmeler ise derecelendirme notlarına göre risk ağırlığına sahip olacaklardır. Derecelendirilmemiş işletmeler için de risk ağırlığı % 100 olarak nitelendirilmektedir.

Kurumsal kredilerde bir kredi için bankalar tarafından bulundurulacak sermaye tutarı derecelendirme notlarına göre belirlenmektedir. Bu noktada işletmeler açısından finansal ve yönetsel yeterlilik dışında, kredi fiyatını belirleyecek bir diğer unsur da hangi portföyde yer aldığıdır. Burada, işletmelerin kredi taleplerinde sınırların aşılması durumunda, farklı bankalardan kredi talebinde bulunmaları lehlerine olmaktadır. [Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı Basel II, BDDK] İşletmelerin derecelendirme notuna sahip olmamaları ve kurumsal yönetim ilkelerine uyum sağlamamaları durumunda karşı karşıya kalacakları kredi fiyatı yüksek olacağı için dezavantaja sahip olacaklardır. [Basel-II: Kobilerin Yeni Kredi Ve Finansman Kriterleri, www.bddk.org.tr]

Geleneksel kredi fiyatı belirlenirken; fonlama maliyeti, müşteri risk primi toplamı ve kar payı dikkate alınmaktaydı. Basel II kredi fiyatlandırmasında ise fonlama maliyeti, beklenen kayıp oranı, ilave sermayenin maliyeti ve kar payı dikkate alınmaktadır. Kredi fiyatı, fonlama maliyeti ve arzulanan kar payına ilave olarak, derecelendirme notu ve risk ağırlığına göre tespit edilen beklenen kayıp oranı ve ilave sermayenin maliyeti belirlenerek hesaplanmaktadır. [Basel II ve KOBİ'ler Çalışma Grubu, a.g.e.]

Basel-II ile birlikte yüksek derecelendirme notuna sahip işletmeler diğerlerine göre daha avantajlı konuma geçeceklerinden, uygulamanın işletmelerde kurumsal yönetimin artması ve kayıtdışılığın azalması yönünde doğal bir teşvik mekanizması oluşturması beklenmektedir. [Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı Basel II, BDDK]

Aşağıdaki tabloda; perakende portföyünde yer alan işletmeler için belirlenmiş % 75 standart risk ağırlığı ve kurumsal portföyde yer alan işletmeler içinse aldıkları derecelendirme notuna göre karşılaşılabilecekleri risk ağırlığı ve kredi faiz oranları yer almaktadır.

Tablo 2: Kurumsal / Perakende Portföyü ve Derecelendirme Notuna Göre Risk Ağırlığı ve Faiz Oranları

Derecelendirme Notu	Risk Ağırlığı (Perakende)	Risk Ağırlığı (Kurumsal)	Faiz Oranı
AAA - AA	% 75	% 20	17,1 – 17,5
A+ - A-		% 50	17,5 – 18
BBB+ --- BB-		% 100	18 – 18,7
BB- 'den düşük		% 150	18,7 – 19,2
Derecelendirilmemiş		%100	19,2 – 20

5. Risk Ağırlığının Kredilendirme Sürecine Etkisine Yönelik Bir Uygulama

Aşağıda yer alan iki farklı nitelikteki banka müşterisinin aynı bankadan kredi talebinde bulunmaları durumunda, sahip olduğu koşullar açısından, kredi taleplerinin banka tarafından nasıl değerlendirileceğine yönelik sayısal bir uygulama yer almaktadır.

	K İşletmesi	P İşletmesi
X Bankası'ndan kullanılan kredi toplamı	700.000 YTL	1,5 Milyon YTL
İşletme Derecelendirmesi	Yok	Yok
İşletme Cirosu	20.000.000 YTL (<EUR 50 milyon) KOBİ	15.000.000 YTL (<EUR 50 milyon) KOBİ
Kullanılacak Kredi	50.000 YTL, nakit	50.000 YTL, nakit
Teminat	Ticari Gayrimenkul İpoteği "Organize Emlak Piyasasında"	Çek/Senet veya Ortak Kefaleti veya Grup Şirketi Kefaleti
Dahil Olduğu Portföy Niteliği	Perakende – KOBİ (<EUR 1 milyon)	Kurumsal – KOBİ (>EUR 1 milyon)
Risk Ağırlığı	%75 / standart	%150 / "B" <BB
Risk Azaltıcı Teminat	% 50 Risk Azaltıcı Etkisi Var	Risk Azaltıcı Etkisi Yok
Minimum Sermaye	2.000*	6.000**

$$* 50.000 \times \% 50 \times \% 8 = 2.000 \text{ YTL}$$

$$** 50.000 \times \% 150 \times \% 8 = 6.000 \text{ YTL}$$

K işletmesi daha az net kredi riskine sahip olması ve bankanın ayırması gereken sermaye tutarı K işletmesi için daha düşük olması, işletmenin daha düşük faizle kredi almasını sağlayacaktır.

6. Sonuç

Basel II uygulamaları Avrupa Birliği ve G-10 ülkeleri'nde 2007, ülkemizde de 2008 yılından itibaren tüm finans kuruluşlarında uygulanmaya başlanacaktır. İşletmelerin belirtilen ülkelere kredi kullanmaları durumunda bu kriterlere yönelik değerlendirmelerden geçeceklerdir. Ülkemizde kredi kullanacak işletmelerin tümünün 2008 yılında kriterlerin uygulanmaya başlaması ile kredi fiyatları, finansal ve yönetsel özelliklerine göre hesaplanacaktır. 2008 yılında yapılacak değerlendirmelerde 2007 yılı finansal raporları kullanılacağı için işletmelerin bu yılki raporlarda bu kriterleri göz önünde bulundurmaları gerekmektedir.

Ülkemizdeki işletmelerin bu kriterlerin hayata geçmesiyle karşılaşacakları değerlendirmelerde avantaj sağlayabilmeleri için zayıf yönlerini iyileştirmeleri gerekmektedir. Ülkemiz işletmelerinin geneline bakıldığında;

- Özsermaye yapılarının genelde zayıf,
- Taleplere ve çeşitliliklere uygun, düşük maliyetli ve esnek yapıda kaynak elde edememe (uzun vade, uygun faiz vb.),
- Üretimde kullanılan girdilerin (enerji, hammadde, işçilik vb.) yüksek maliyetli olması sonucu rekabet gücü ve verimlilik düşüklüğü,
- Kurumsal yönetim anlayışının yeterince gelişmemiş olması,

• Kayıt düzeni ve finansal raporlamada şeffaflığın yeterince olmaması,

• Düşük teknolojik alt yapı ve eksik know-how [Arif Aytulun, a.g.e.] olarak ifade edilmektedir.

İşletmelerin kredi bulma zorluğu ve yüksek maliyetli finansman sağlama sorunu yaşamamaları için finansal tablolara ve yönetsel becerilere yönelik eksikliklerini biran evvel gidermeleri gerekmektedir. Finansal verilere ilişkin olarak ülkemizde benimsenen vergisel raporlamanın yerine işletmelerin gerçek faaliyet sonuçlarını gösteren raporların üretilmesi gerekmektedir. Finansal tabloların hazırlanmasında işletme ilgililerine doğru, dürüst ve açıklayıcı raporlar sunulması amaçlanmalıdır. Ayrıca işletmelerin kayıt dışı işlemlerini de kayıt altına alarak şeffaf raporlar üretilmesi sağlanmalıdır. İşletmelerin finansal tablolarında gözlenen mali yapılarını güçlendirmeleri için özkaynak ve net işletme sermayesi yetersizliklerini de gidermeleri gerekmektedir.

Bankalar, kredi talebinde bulunan işletmelerden gerek finansal, gerekse yönetsel özellikleri yanında yönetim kurulunda kimlerin olduğu, sağlanan kredinin ne amaçla ve nasıl kullanılacağı konusunda bilgi istemektedirler. Bankalar, sağladıkları kredinin doğru kullanılacağına ve geri ödeneceğine ilişkin bir teminat elde etme amacıyla bu uygulamaları gerçekleştirmektedir. Belirlenecek derecelendirme notu, kurulan sistemin ne denli doğru, yeterli işlediğinin ölçülmesi anlamına gelmektedir.

Şeffaf ve iyi yönetimin gerçekleştirilmesi için işletmeler, bilgi, teknoloji, Ar-Ge, inovasyon ve kurumsal yönetime büyük ihtiyaç duymaktadır. [“Küresel sermaye Türkiye’yi Sevdi”, www.kobi-efor.com.tr, Ocak 2007] Niteliksel olarak iyi derecelendirme notu almış

işletmeler, derecelendirme notu almamış olan işletmelere göre daha düşük faiz oranı ve dolayısıyla düşük kredi fiyatı ile karşılaşacaktır. Bu da işletmelere rekabet ve büyüme avantajı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

AYTULUN Arif, Basel II, www.tmud.org.tr

Basel , www.bis.org

Basel II: Revised international capital framework, 15. Nov. 2005

Basel II, www.finanskulup.org.tr

Basel II, www.pwc.com

Basel-II: Kobilere Yeni Kredi Ve Finansman Kriterleri, www.bddk.org.tr

Basel II ve KOBİ’ler Çalışma Grubu, Basel II ve KOBİ’lere Etkileri, Bankacılar Dergisi, Sayı: 58, 2006

Kamu Mali Yönetimi Ve Kontrol Kanunu

Kurumsal Yönetişim ve İnsan Kaynaklarının Rolü, insankaynaklari.com içerik ekibi, www.insankaynaklari.com, 26/04/2005

Küresel sermaye Türkiye’yi Sevdi, www.kobi-efor.com.tr, Ocak 2007

ÖZBEK Çetin, VII.Türkiye İç Denetim Kongresi, “Denetimin Değişen Dünyası”, Yeni İç Denetçi Profili, *Institute of Internal Auditors*, 2002

ÖZDEMİR Lütfiye, “KOBİ’lerde Kurumsal Yönetişim Sürecinin Gelişimi”, 3.Ulusal Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, www.iibf.ogu.edu.tr/kongreprogram.htm

ÖZKAN Uçkan, “E-State, E-Democracy and the E-Governance Model: Freedom to Access Information as a Priority Principle”, www.stradigma.com

Successful Implementation of Control and Risk Self Assessment, www.kpmg.com

ŞENTURAN Şermin, Basel II Standartları ve KOBİ’lerde Kurumsal Yönetişim 2006

THOMPSON J. L., *Understanding Corporate Strategy*, Thompson Learning, 2001

TÜZÜN Yasemin, "Risk nedir?", İç Denetim, Yaz
2002, Sayı:4

USLU Ozan, Basel - II Ve Kobi'lere Etkileri,
www.alomaliye.com

On Soruda Yeni Basel Sermaye Uzlaşısı Basel II,
Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu,
Ocak 2005

3182 Sayılı Bankalar Kanununa ilişkin Tebliğ